

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 2 ja 7 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain voimassaoloaikaa jatkettavaksi kolmella vuodella eli vuoden 2009 loppuun. Lain sisältöön ehdote-

taan lisäksi vähäisiä tarkennuksia.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2007 alusta.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

1.1. Indeksiehtolainsäädännön yleisperiaatteet

Suomessa noudatetaan rahasaamisia koskevilla sopimuksissa pääsääntöisesti nimelisarvoperiaatetta, jolloin rahan arvon muutoksia velvoitteen syntymishetken ja täyttämisaikajankohdan välillä ei oteta huomioon. Rahan yleinen arvo muuttuu inflaation johdosta rahan reaaliarvon vähentyessä.

Rahan arvon epävakaisuuden vuoksi nimelisarvoperiaatteesta on haluttu poiketa. Indeksiehdon käytöllä voidaan suoritusvelvollisuutta tarkistaa rahan arvon vaihtelun mukaisesti. Tässä tarkoituksessa on laadittu sopimusehtoja, joiden mukaan rahasaaminen on sidottu rahan reaaliarvoon. Tällaisten sopimusehtojen käyttö oli tavallista 1920-luvun lopusta taloudellisen kehityksen turvaamisesta vuosina 1968—1969 annetun lain (207/1968) eli niin sanotun vakauttamislain säätämiseen saakka. Tuolloin laajalti levinnyt indeksisidonnaisuusjärjestelmä purettiin, koska pelättiin järjestelmän johtavan uuteen inflaatiokauteen vuonna 1967 suoritetun devalvaation jälkeen. Indeksisidonnaisuuden sääntelyä on sittemmin jatkettu. Sääntely on toteutettu useilla eri tason säädöksillä, jotka ovat olleet määräaikaista. Nykyisin indeksiehtojen käytöstä säädetään indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetussa laissa (1195/2000), jäljempänä indeksiehtolaki. Indeksiehdon käytöstä vuosina 2005—2007 koskevilla työ- ja virkaehtosopimuksissa annetun lain (1397/2004) mukaan työmarkki-

naosapuolten 29 päivänä marraskuuta 2004 allekirjoittamaan neuvottelutulokseen ja sen mukaisesti solmittuun tulopoliittiseen sopimukseen sisältyvä indeksiehto voidaan ottaa työ- ja virkaehtosopimuksiin. Muiden indeksiehtojen ottaminen työ- ja virkaehtosopimukseen kielletään lain 1 §:ssä. Laki on voimassa 1 päivästä tammikuuta 2005? 30 päivään syyskuuta 2007.

Lakiperusteisesti indeksiin sidottuja ovat olleet jo pitkään esimerkiksi elatusavut ja eläkkeet. Indeksiehdon käyttöä on perusteltu sosiaalisilla näkökohdilla sekä oikeudenmukaisuuden ja kohtuuden vaatimuksella, jolloin keskeisenä perusteluna on ollut se, että rahan arvon muutos ei saa liiaksi vaikuttaa suoritusten alkuperäiseen tasapainoon.

Indeksiehtolain 1 §:n 1 momentin mukaan hintojen, palkkojen, ansioiden tai muiden kustannusten kehitystä kuvaavan indeksin muutoksiin perustuvan indeksiehdon tai muun siihen verrattavan sidonnaisuuden ottaminen sopimukseen on kielletty, jollei laista muuta johdu. Kielto koskee vain sopimuksia, jolloin indeksiehdon ottaminen on sallittua esimerkiksi testamenttiin, yhtiöjärjestykseen tai tuomioistuimen päätökseen. Pykälän 2 momentissa on luettelo indeksiehtolain mukaan sallituista ehdoista. Esimerkiksi 2 momentin 1 kohdan nojalla on sallittu ehto, jonka mukaan hyödykkeen hinta tai osa siitä määräytyy sanotusta hyödykkeestä, siihen käytetystä tarvikkeesta tai valmistusaineesta maksettavan sellaisen hinnan mukaan, johon sopijapuolella ei ole merkittävää mahdollisuutta vaikuttaa. Mainitulla hinnalla, johon sopijapuolilla ei ole merkittävää mahdolli-

suutta vaikuttaa, tarkoitetaan kolmannen henkilön toimittamasta hyödykkeestä, tarvikkeesta tai valmistusaineesta maksettavaa tosiasiassa hintaa. Tämän vuoksi esimerkiksi hankintasopimuksesta tulisi, jotta tämän lain soveltaminen olisi mahdollista, riittävän yksilöidysti käydä ilmi ulkopuolisen toimittajan osuus. Indeksiehtolain 2 §:ssä on lueteltu poikkeukset lain 1 §:n 1 momentin pääsäännöstä. Indeksiehtolain ei esimerkiksi lain 2 §:n 6 kohdan mukaan sovelleta sopimukseen, jotka koskevat tavaroiden tai palvelusten myyntiä ulkomaille, tavaroiden tai palvelusten hankintaa ulkomailta taikka kansainvälisiä raha- tai rahtimarkkinoita tai jotka muuten ovat kansainvälisluonteisia, vaikka sanottuihin sopimukseen muuten olisi sovellettava Suomen lakia. Tällaisena kansainvälisluonteisena sopimuksena ei voida pitää sopimusta, jossa molemmat sopijapuolet ovat suomalaisia. Näin indeksiehdon sisällyttäminen esimerkiksi suomalaisen viejän ja viejän suomalaisen alihankkijan väliseen sopimukseen on pääsääntöisesti kielletty. Pelkästään ulkomaisen sopijaosapuolen mukanaolo ei ole riittävää, vaan edellytyksenä on myös, että sopimuksen tarkoituksena on tavaran tai palvelun siirtäminen maahan tai maasta eikä tavaran tai palvelun kuluttaminen tai jälleennynti Suomessa.

Vuoden 2001 alusta on ollut sallittua ottaa indeksiehto yleisten teiden, katujen ja muiden vastaavien yleisten alueiden hoitotyötä koskeviin vähintään kolmeksi vuodeksi tehtyihin hoitourakkasopimuksiin (2 §:n 14 kohta).

Indeksiehtolain 3 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan sallia indeksiehdon ottaminen asetuksen voimaantulon jälkeen tehtävään rakennusurakkasopimukseen, jonka mukainen urakka-aika on vähintään 12 kuukautta. Kyseisen pykälän nojalla on annettu valtioneuvoston asetus rakennusurakkasopimuksissa käytettävistä indeksiehdoista (1288/2000).

Indeksiehtolain vastaista toimintaa ei ole säädetty rangaistavaksi, mutta lain 5 §:n mukaan indeksiehto, joka on lain tai sen nojalla annettujen säännösten vastainen, on mitätön.

1.2. Tarve jatkaa indeksiehtolainsäädännön voimassaoloaikaa

Indeksiehtojen kieltämistä on aiemmin pidetty tarpeellisena lähinnä siitä syystä, että laajalle levinneiden sidonnaisuusjärjestelmien on katsottu vaikuttavan haitallisesti kansantalouden inflaatioalttiuteen. Indeksiehtolain merkitys sen talouspoliittisiin tavoitteisiin nähden ei kuitenkaan enää nykyaikana ole yhtä yksiselitteinen. Selvää yhteyttä lain ja inflaation välillä ei ole voitu osoittaa, vaan lain talouspoliittinen merkitys on erityisesti pidemmän ajan inflaatiovaikutusten osalta ollut paljolti oletusten varassa.

Suomen liittyminen euroalueeseen on muuttanut talouspolitiikan toimintaympäristöä. Sopeutuminen yhteiseen rahaan edellyttää, että kilpailukyky kaikissa oloissa säilyy, koska virheiden korjaaminen jälkikäteen on hyvin vaikeaa. Tämän vuoksi ei kilpailukyky vaarantamatta ole mahdollista, että Suomen inflaatio voisi merkittävästi ja pitkäaikaisesti pysyä euroalueen keskimääräisen tason yläpuolella. Matala inflaatiotavoite onkin laajalti hyväksytty yhteiskunnassa; esimerkiksi palkanmuodostuksessa ja sopimustoiminnassa tämä on ollut keskeisenä kiinteinä kohtana jo yli kymmenen vuoden ajan. Toisaalta on edelleen mahdollista, että laajamittainen indeksiehtojen käytön salliminen osaltaan edistäisi esimerkiksi ulkoisista häiriöistä aiheutuvien inflaatiopaineiden leviämistä.

Laista ei myöskään ole katsottu olevan varsinaista haittaa. Edellä olevaan viitaten on perusteltua, että lain voimassaoloaikaa jatketaan edelleen kolmella vuodella eli vuoden 2009 loppuun.

Lain voimassaoloaikana on tarkoitus tehdä selvitys indeksiehtolain vaikutuksista vakaaan hinta- ja kustannuskehitykseen. Selvityksessä tulisi tarkastella myös sopimusoidellisia kysymyksiä. Tämän selvityksen perusteella voidaan ottaa kantaa siihen, onko indeksiehdon käytön rajoittaminen lainsäädännöllisin toimin vuoden 2009 jälkeen tarpeellista.

1.3. Muut muutosehdotukset

Lain 2 §:n 3 kohdan mukaan lakia ei sovelleta sähkön, kaukolämmön, maakaasun tai maakaasua korvaavan kaasun toimitussopimuksiin. Sekä rakennusten kaukojäähdytysenergian tuotanto ja jakelu että höyryn tuotanto ja siirto edellyttävät muun energia-tuotannon tapaan huomattavia investointeja. Tämän takia energiatuotteiden, mukaan lukien kaukojäähdytysenergian ja höyryn, toimitussopimukset ovat pitkäaikaisia. Esimerkiksi kaukojäähdytyksen osalta sopimukset ovat yleensä vähintään 15—20 vuoden mittaisia. Kaukojäähdytyksellä tarkoitetaan keskitetyssä tuotantolaitoksessa liiketoimintana tuotetun jäädytetyn veden jakelua putkiston välityksellä useille rakennuksille ilmastoinnin jäädytykseen. Kaukojäähdytysenergiaa voidaan toimittaa myös teollisuuden prosessien tai esimerkiksi elintarviketeollisuuden valmistus- ja säilytystilojen jäädyttämiseen. Kaukojäähdytyksessä asiakkaalta siirretään ylimääräinen lämpö energiayrityksen kaukojäähdytysveteen.

Höyryn toimitussopimukset ovat Suomessa yleisiä energia- ja teollisuusyritysten välillä. Höyryn toimitus voi tapahtua molempiin suuntiin. Energiayritys voi tuottaa höyryä hyödynnettäväksi joko suoraan teollisuusyrityksen prosessissa tai tavallisemmin välillisesti lämmönsiirtimen kautta. Vastaavasti teollisuusyrityksen prosessihöyryä voidaan hyödyntää esimerkiksi läheisen yhdyskunnan kaukolämmön tuotannossa.

Kaukojäähdytysenergian ja höyryn toimitussopimukset ovat indeksiehtolain 2 §:n 3 kohdassa mainittujen muiden energiamuotojen toimitussopimuksiin verrattavia. Tämän vuoksi ne ehdotetaan lisättäväksi 2 §:n 3 kohtaan.

Lain 2 §:n 4 kohdan mukaan vientitakuulain (479/1962) 2 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettua tappion varalta annettavaan valtion vientitakuuseen saa ottaa indeksiehton. Vientitakuulaki on kumottu valtion vientitakuista annetulla lailla (422/2001). Uuteen lakiin ei sisälly säännöksiä mainitussa vientitakuulain säännöksessä tarkoitettua ns. K-takuusta. Tämän vuoksi 2 §:n 4 kohta ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi.

Tiehallinnon tehtävänä on hallinnoida, ylläpitää ja kehittää maanteitä koko maassa.

Maantiehen kuuluu maantielain (503/2005) 6 §:n mukaisesti myös lautta väyliseen ja lähturi. Tällaisia maantieverkkoon kuuluvia Tiehallinnon vastuulla olevia lauttapaikkoja on yhteensä 43 kappaletta, joista lossipaikkoja on 38 ja lautta-aluspaikkoja 5. Osa lauttapaikoista tullaan tulevana vuosina korvaamaan silloilla, mutta suuri osa lauttapaikoista säilyy lauttapaikkoina ilman kiinteää yhteyttä. Tiehallinnolla ei ole omaa tuotannollista toimintaa, vaan kaikki tienpidon palvelut mukaan lukien lauttaliikennepalvelut ostetaan markkinoilta.

Tielaitoksen uudelleenorganisoinnin yhteydessä päätettiin, että lauttaliikennepalvelut voidaan hankkia ensi alkuun neuvotteletitse Tieliikelaitokselta. Organisaatiouudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 25/2000 vp) kuitenkin edellytettiin, että neljä vuotta kestävä siirtymäkauden aikana selvitetään mahdollisuudet kilpailuttaa myös lauttaliikennepalvelut. Tiehallinnolla on tavoitteena lauttaliikennepalvelun hankkiminen kilpailuttamalla.

Tiehallinnon ja palveluntuottajan välillä tehtävän sopimuksen perusteella palveluntuottajalle tulisi kuulumaan lauttaliikenteen kokonaispalvelun tuottaminen Tiehallinnolle. Palveluntuottajan on näin ollen huolehdittava myös lauttakaluston hankkimisesta ja ylläpidosta. Palvelun edellyttämästä investointitarpeesta johtuen lauttaliikennepalvelusopimukset tulevat olemaan kestoaltaan 10—15 vuoden pituisia. Palveluntuottajalle maksetaan kuukausittaista palvelumaksua koko sopimusajan. Lauttaliikennepalvelun luonne ja laajuus huomioon ottaen on perusteltua mahdollistaa lauttaliikenteen palvelusopimusten sitominen indeksiin. Tämä on toteutettavissa siten, että lauttaliikenteen palvelusopimukset otetaan indeksiehtolain 2 §:n poikkeusluetteloon. Jo ennestään poikkeusluettelossa on muun muassa yleisten teiden hoitotyötä koskevat hoitourakkasopimukset. Lain 2 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 15 kohta, jonka mukaan vähintään kolmeksi vuodeksi tehtyihin lauttaliikenteen palvelusopimuksiin saa ottaa indeksiehton. Tämän lisäyksen vuoksi pykälän 13 ja 14 kohtia ehdotetaan teknisesti muutettavaksi.

2. Esityksen vaikutukset

Ehdotetun indeksiehtolain muutoksen kaltaisella talouspoliittisella lailla on kansantaloudellista merkitystä inflaation torjunnan kannalta ja myös sopeutettaessa kansantalo-utta ulkoisiin häiriöihin. Lain taloudelliset vaikutukset eivät kuitenkaan ole täsmällisesti arvioitavissa, ja ne riippuvat osaksi esimerkiksi kansantalouden kansainvälisestä toimintaympäristöstä. Ehdotettu laki ei välittömästi vaikuttaisi valtion tulojen tai menojen määrään.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu valtiovarainministeriössä virkatyönä.

Hallituksen esitysluonnoksesta on pyydetty lausunto Suomen Pankilta, liikenne- ja viestintäministeriöltä, kauppa- ja teollisuusministeriöltä, Tiehallinnolta, Tilastokeskukselta, AKAVA ry:ltä, Elinkeinoelämän Keskusliitto ry:ltä, Energiateollisuus ry:ltä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:ltä, Suomen Kuntaliitolta ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:ltä.

Suomen Pankki suhtautuu periaatteessa kielteisesti indeksiehton käyttöä rajoittavan lain voimassaoloajan jatkamiseen kolmella vuodella. Suomi on osa euroaluetta, jossa Euroopan Keskuspankin tehtävänä on huolehtia

hintavakauden säilymisestä. Näissä olosuhteissa tarve indeksiehtojen käyttämiseen on yleensä vähäinen.

Suomen Pankki ei vastusta lain muuttamista esityksessä mainitulla tavalla, koska indeksiehton käytön rajoittamisella tuskin on merkittäviä kielteisiä vaikutuksia. Muilla lausunnonantajilla ei ollut huomauttamista esitysluonnokseen. Tilastokeskus ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry eivät antaneet lausuntoa.

4. Tarkemmat säännökset

Rakennusurakkasopimuksissa käytettävistä indeksiehtoista annettu valtioneuvoston asetus on voimassa vuoden 2006 loppuun. Asetuksen voimassaoloaika on tarpeen muuttaa indeksiehtolain muutosta vastaavasti.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007. Ennen lain voimaantuloa tehtyihin sopimuksiin sovellettaisiin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 2 ja 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan indeksiehdon käytön rajoittamisesta 21 päivänä joulukuuta 2000 annetun lain (1195/2000) 2 §:n 4 kohta,
muutetaan 2 §:n 3, 13 ja 14 kohta sekä 7 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 7 §:n 1 momentti laissa 1037/2003, sekä
lisätään 2 §:ään uusi 15 kohta seuraavasti:

2 §

Poikkeukset

Tätä lakia ei sovelleta:

3) sähkön, kaukolämmön, kaukojäähdytysenergian, höyryn, maakaasun tai maakaasua korvaavan kaasun toimitussopimukseen;

13) vähintään 10 vuodeksi tehtyyn sopimukseen, jolla valtio, kunta tai muu julkisoikeudellinen yhteisö tilaa yleisen tien, rautatien, sataman tai jäänmurron kokonaishoito- ja palvelun;

14) vähintään kolmeksi vuodeksi tehtyihin yleisten teiden, katujen ja muiden vastaavien yleisten alueiden hoitotyötä koskeviin hoitourakkasopimuksiin;

15) vähintään kolmeksi vuodeksi tehtyihin lauttaliikenteen palvelusopimuksiin.

7 §

Voimassaolo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2001 ja on voimassa vuoden 2009 loppuun.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2007.

Ennen lain voimaantuloa tehtyihin sopimuksiin sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä 13 päivänä lokakuuta 2006

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Valtiovarainministeri *Eero Heinäluoma*

Laki**indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 2 ja 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan indeksiehdon käytön rajoittamisesta 21 päivänä joulukuuta 2000 annetun lain (1195/2000) 2 §:n 4 kohta,
muutetaan 2 §:n 3, 13 ja 14 kohta sekä 7 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 7 §:n 1 momentti laissa 1037/2003, sekä
lisätään 2 §:ään uusi 15 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

*Poikkeukset**Poikkeukset*

Tätä lakia ei sovelleta:

Tätä lakia ei sovelleta:

3) sähkön, kaukolämmön, maakaasun tai maakaasua korvaavan kaasun toimitussopimukseen;

3) sähkön, kaukolämmön, *kaukojäähdytysenergian, höyryn*, maakaasun tai maakaasua korvaavan kaasun toimitussopimukseen;
 (4 kohta kumotaan)

4) *vientitakuulain (479/1962) 2 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitetun tappion varalta annettavaan valtion vientitakuuseen;*

13) vähintään 10 vuodeksi tehtyyn sopimukseen, jolla valtio, kunta tai muu julkinen yhteisö tilaa yleisen tien, rautatien, sataman tai jäänmurron kokonaishoitopalvelun; *eikä*

13) vähintään 10 vuodeksi tehtyyn sopimukseen, jolla valtio, kunta tai muu julkinen yhteisö tilaa yleisen tien, rautatien, sataman tai jäänmurron kokonaishoitopalvelun;

14) vähintään kolmeksi vuodeksi tehtyihin yleisten teiden, katujen ja muiden vastaavien yleisten alueiden hoitotyötä koskeviin hoitourakkasopimuksiin.

14) vähintään kolmeksi vuodeksi tehtyihin yleisten teiden, katujen ja muiden vastaavien yleisten alueiden hoitotyötä koskeviin hoitourakkasopimuksiin;

15) *vähintään kolmeksi vuodeksi tehtyihin lauttaliikenteen palvelusopimuksiin.*

7 §

7 §

*Voimassaolo**Voimassaolo*

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001 ja on voimassa vuoden 2006 loppuun.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001 ja on voimassa vuoden 2009 loppuun.

*Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
mikuuta 2007.*

*Ennen lain voimaantuloa tehtyihin sopi-
muksiin sovelletaan lain voimaan tullessa
voimassa olleita säännöksiä.*
